

Álit

í

løgtingsmáli nr. 145/2019: Uppskot til eykajáttanarløgtingslóg fyri juni 2020

Landsstýrismaðurin í fíggjarmálum, Jørgen Niclasen, hevur lagt málið fram 10. juni 2020 og eftir 1. viðgerð 12. juni 2020, er tað beint Fíggjarnevndini.

Nevndin hevur viðgjørt málið á fundi 15., 16. og 18. juni 2020.

Undir viðgerðini hevur nevndin havt fund við landsstýrismannin í umhvørvis- og vinnumálum, Helga Abrahamsen, landsstýrismannin í almannamálum, Elsebeth Mercedis Gunnleygsdóttur, saman við Almannaverkinum, landsstýrismannin í uttanríkis- og mentamálum, Jenis av Rana, landsstýrismannin í heilsumálum, Kaj Leo Holm Johannesen, saman við ávikavist Heilsutrygd og Landssjúkrahúsinum, Ítróttasamband Føroya, landsstýrismannin í fíggjarmálum, Jørgen Niclasen, saman við ávikavist Landsverki og Strandfaraskipum Landsins, og landsstýrismannin í fíggjarmálum, Jørgen Niclasen.

Undir viðgerðini hevur nevndin býtt seg í ein meiriluta og tveir minnilutar.

Meirilutin (Magnus Rasmussen, Jákup Mikkelsen, Bill Justinussen og Kristin Michelsen) hevur hesar viðmerkingar:

Uppskotið til eykajáttan hevur eitt RLÚ 1 hall á 160,2 mió.kr.

Uppskotið kann bítast í trýggjar høvuðspartar:

- Broytingar vegna COVID-19
- Broytingar í lógarbundnum og líknandi útreiðslum
- Broytingar í løguútreiðslum, har serliga játtanin til Landssjúkrahúsið, útbygging, er ein stór upphædd

Broytingar vegna COVID-19

Føroyska samfelagið eins og øll onnur samfeløg er nógv merkt av COVID-19, eisini fíggjarliga. Arbeiðið í almenna geiranum hevur verið og er enn merkt av øktum útreiðslum í sambandi við COVID-19, og sæst hetta væl aftur í hesum uppskoti til eykajáttan. Á nógvum greinum í eykajáttanaruppskotinum eru antin øktar útreiðslur ella vantandi inntøkur, og stundum eisini bæði øktar útreiðslur og vantandi inntøkur. Meirilutin er av tí áskoðan, at neyðugt er at játta hesar upphæddir, sum eru íkomnar av COVID-19 farsóttini.

ÍSF hevur á fundi við nevndina greitt frá um inntøkumissin hjá ítróttinum í tíðarskeiðnum mars til juni 2020. Meirilutin mælir til, at játtaðar verða 2 mió. kr. meira til ÍSF, enn uppskotið til eykajáttan leggur upp til.

Síðan henda eykajáttan varð lögð fram, er áseting komin um, at frá leygardegnum 27. juni 2020 skulu øll ferðandi til Føroya kannast fyri COVID-19. Fyrstu tvær vikurnar, frá leygardegnum 27.

juni til og við fríggjadagin 10. juli, verður tað ókeypis at lata seg kanna, tá ið tú kemur til Føroya. Eftir hetta skulu ferðafólk sjálvi rinda 390 kr. fyri kanningin. Ein meting er, at á leið 5.000 fólk koma til Føroya um vikuna. Børn yngri enn 12 ár sleppa undan at lata seg kanna. Kostnaðurin fyri at kanna øll ferðandi í tvær vikur verður mettur at verða 4 mió. kr., og mælir nevndin til, at hesin peningur verður játtaður.

Broytingar í lógarbundnum og líknandi útreiðslum

Umframt broytingar vegna COVID-19, so eru eisini aðrar stórar broytingar í lógarbundnum og líknandi útreiðslum. Serliga eru tað Heilsutrygdarveitingar, Dagpeningaskipanin og Trivnaðartænastur, sum vanta nógvan pening.

Játtanin til Heilsutrygdarveitingar er vaksin nógv seinastu árinum og nevndini er upplýst, at orsakirnar eru fleiri, m.a. økt tal av kommunulæknaviðtalum, økt fólkatal og hægri livialdur. Upplýst varð fyrri nevndini, at Heilsumálaráðið arbeiðir við møguligum loysnum fyri at tálma hesum vøkstri, og hesum tekur meirilutin undir við. Útreiðslur á hesi høvuðskontu eru bundnar at lógini um almenna heilsutrygd, kunngerðum og sáttmálum. Heilsutrygd kann tískil ikki av sínum eitingum seta tiltøk í verk fyri at tálma útreiðslurnar. Tí er tað uppgávan hjá politiska myndugleikanum at seta fyriskipanir í verk, soleiðis at vøksturin í útreiðslunum verður á einum rímligum støði.

Játtanin til Dagpeningaskipanina hevur eisini verið í støðugum vøkstri, serliga seinastu árinum og 2020 er einki undantak. Fleiri viðurskifti gera seg galdandi, og tá tað fyrri uml. tveimum árum síðan varð lóggivið, at útgjöldini skuldu verða eftirlønargevandi, hevði tað sjálvsagt við sær økt útgjald. Undir viðgerðini kom fram, at umleið ein triðingur av umbidnu játtanini er orsakað av COVID-19. Meirilutin heldur, at ein skipan sum Dagpeningaskipanin alla tíðina eigur at verða eftirmett.

Trivnaðartænastur hava eisini tørv á hægri játtan. Talan er bæði um øking í verandi virksemini, m.a. vegna tørv á øktari tænastrá til børn við serligum sjúkum, sum eru vorðnar dýrari og størri tørv á náttarvakt. Harumframt koma liðugt viðgjørdir sjúklingar inn í skipanina seinni í summar. Talan er um nýtt virksemini, sum hædd ikki er tikin fyrri í fíggjarlógini fyri 2020. Harafturat eru eyka útreiðslur vegna COVID-19.

Broytingar í løguútreiðslum

Í uppskotinum verða umbidnar 67 mió. kr. til lógur, harav játtanin til Landssjúkrahúsið, útbygging, er nógv tann størsta upphæddin, 55 mió. kr. Eitt samt Løgting hevur í mai mánaði samtykt at økja verklagslógina til útbyggingina av Landssjúkrahúsinum við 146,9 mió.kr., og skal umbidna meirjáttanin á 55 mió. kr. síggjast sum ein avleiðing av hesum.

Umframt tær í uppskotinum umbidnu 67 mió. kr. til lógur, so mælir meirilutin til at gera broytingar í játtanini til Hvalbiartunnilin. Fíggjarlógin skal avspeгла virkseminið, og tá nú Hvalbiartunnilin væntandi verður liðugur um árskiftið, so mælir meirilutin til at flyta tær 65 mió.kr., sum standa á fíggjarætlanini fyri 2021 fram til 2020.

Landsstýrismaðurin kunnaði nevndina um, at nú skotið verður ígjøgnum í Hvalbiartunlinum, so fer hann fyrri ólavsøku at bjóða út tunlarnar norð um Fjall og tunnilin til Famjins.

Við hesum viðmerkingum setir meirilutin fram soljóðandi

broytingaruppskot

§ 3 Fíggjarmál

B. Játtanir

		Útreiðslur	Inntøkur
3.38.1. Vegir og havnir			
07. Nýggir landsvegir (Løguj.)	J	155.600	100
	EYJ	68.000	-

§ 7 Uttanríkis- og mentamál

B. Játtanir

		Útreiðslur	Inntøkur
7.24.6. Ítróttur			
06. Ítróttasamband Føroya (Stuðulsj.)	J	10.750	-
	EYJ	4.000	-

§ 11 Heilsumál

B. Játtanir

		Útreiðslur	Inntøkur
11.11.1. Fyrisiting			
64. Farsóttartilbúgving (Rakstraj.)	J	2.300	-
	EYJ	7.000	-

Viðmerkingar:

Á § 3 Fíggjarmál verður eykajáttanin á høvuðskontu 3.38.1.07 Nýggir landsvegir økt úr 3 mió. kr. til 68 mió. kr., svarandi til eina øking á 65 mió. kr. til Hvalbiartunnilin. Talan er um at flyta tær 65 mió.kr., sum standa á fíggjarætlanini fyri Hvalbiartunnilin fyri 2021 fram til í ár.

Á § 7 Uttanríkis- og mentamál verður eykajáttanin á høvuðskontu 7.24.6.06 Ítróttasamband Føroya økt úr 2 mió. kr. til 4 mió. kr.

Á § 11 Heilsumál verður eykajáttanin á høvuðskontu 11.11.1.64 økt úr 3 mió. kr. til 7 mió. kr. svarandi til eina øking á 4 mió. kr., til kanningar av øllum ferðandi til Føroyar fyri COVID-19 frá leygardegnum 27. juni 2020 til og við fríggjadagin 10. juli 2020.

Við hesum broytingum tekur meirilutin undir við málinum og mælir Løgtinginum til at samtykkja uppskotið.

Ein minniluti (Aksel V. Johannesen og Kristina Háfoss) hevur hesar viðmerkingar:

Í mjørkatáminum av COVID-19 gerst tíverri greiðari fyri hvønn dag, at landsstýrið hevur slept øllum, sum hevur nakað við ábyrgdarfullan fíggarpolitikk at gera. Henda eykajáttan á 225 mió. kr. í øktum útreiðslum ber boð um hetta – einaferð enn.

Landskassin hall í 2020 - uttan COVID-19

Frá at hava stór avlop árinum 2016-2019, og frá at hava avlop í 2019 á 4-500 mió. kr., so er eydnast landsstýrinum og samgonguni at venda hetta til hall í 2020 – uttan broytingarnar orsakað av COVID-19.

Útslit landskassans í 2020 (uttan broytingar av COVID-19):

Samtykt fíggarlóg 2020: +192 mió.

Óbrúkt lógjáttan 2019, ið er flutt til 2020: - 72 mió.

Eykajáttan, ið ikki hevur við COVID-19 at gera: -165 mió.

Úrslit 2020 – uttan COVID-19 ávirkan á inntøkur og útreiðslur: -45 mió. kr.

Hetta líkist ongum og er greitt tekin um, at ongin kennir ábyrgd av fíggar- og búskaparpolitikki landsins. Hetta má og skal broytast.

Harumframt koma minni inntøkur og fleiri útreiðslur vegna støðuna við COVID-19, og væntar Fíggaráráðið nú, at hall landskassans verður millum 500 og 800 mió. kr. í 2020.

Eykajáttan á 225 mió. – bert 60 mió. vegna COVID-19

Yvirskipað kann eykajáttanin býttast í 3 partar:

60 mió. kr. verða játtaðar í sambandi við COVID-19 átøk.

40 mió. kr. verða játtaðar meira til annan rakstur.

125 mió. kr. verða játtaðar meira til lógur (harav 65 mió. kr. eru komnar í broytingaruppskoti).

Sostatt er bert umleið ein fjórðingur av eykajáttanini knýttur at COVID-19 átøkum, meðan 165 mió. kr. er annar útreiðsluvøkstur.

Metstórvøkstur á 10% í 2020

Við tí í huga, at landsstýrið og samgongan áðrenn COVID-19 støðuna hava samtykt eina fíggarlóg fyri 2020 við metstórum vøkstri í landsins rakstri – ein vøkstur á um 330 mió. kr., svarandi til 7% vøkstur eftir einum ári, gerst tað enn meira týðandi at byrja at fremja ein skynsaman fíggarpolitikk, skal alt tamarhald á landsins útreiðslum ikki missast.

Við verandi eykajáttan vaksa rakstrarútreiðslur landsins í 2020 við minst 450 mió. kr., svarandi til 10%.

Hetta samsvarar við tað, ið rakstrarútreiðslur landsins hava vaksið samanlagt yvir 3 ár undanfarnu árinum.

Samstundis væntar landsstýrið, at landskassin fer at hava hall á millum 500 og 800 mió. kr. í ár.

Vit mugu vera til reiðar til næstu alduna

Tað er eisini týðandi, at hugt verður longur fram enn til 30. juni. Henda eykajáttan fevnir bert um mettar meirútreiðslur fram til 30. juni. Samstundis má landsstýrið fyrireika seg til, at neyðugt kann verða, at føroyska samfelagið fer aftur niður í ferð seinni í ár, og møguliga eisini komandi ár. Hetta veldst alt um gongdina við COVID-19 smittuni, og nær koppingarevni verður veruleiki. Hetta ger tað enn meira neyðugt, at landsstýrið fremur skilagóða figgjarstýring, soleiðis at vit eisini hava styrki og møguleika at veita hjálparpakkar og fremja serlig átøk seinni, um hetta gerst neyðugt.

Landskassin væl bjálvaður frá undanfarnu árum

Samanumtikið fegnast vit um, at landskassin var væl fyri, tá núverandi landsstýri tók við. Landskassin hevði stór avlop á íalt 1,5 milliard árinum 2016-2019, og hetta varð brúkt til at minka landsins skuld og at spara upp í Búskapargrunni Føroya. Hetta ger okkum væl fyri at taka ímóti teimum figgjarligu avbjóðingunum, ið COVID-19 støðan gevur okkara landi og fólki. Men skal alt ikki fara fyri skeytið er neyðugt, at landsstýrið og samgongan byrja at fremja ábyrgdarfullan og skynsaman figgjarpolitikk. Hetta er neyðugt, fyri at okkara fólk, vinna og samfelag koma trygt tvørtur um teir búskaparligu brotasjógvarnar, ið Føroyar og allur heimurin eru rakt av – og so rokningin ikki gerst óneyðuga stór eftirfylgjandi.

Ítróttur og mentan javnsetast í endurgjaldi

Hjálparpakki 3 inniheldur eisini stuðul til mentan, list og ítrótt. Hetta er gott og gleðiligt, og er eisini nakað, ið vit hava eftirlýst frá byrjan, tá COVID-19 gjørdist partur av okkara samfelag. Tá umræður mentan og list verður valt at veita upp í 75% endurgjald, meðan ítrótturin ikki er javnsettur í mun til hetta.

Vit meta, at ítróttur og mentan eiga at verða javnsett í hesi endurgjaldsskipan, og at játtanin til ÍSF – ið fer at umsita játtanina og veita víðari til ítróttasambond – skal hækkast, so hon samsvarar við 75% av tí inntøkumissi, ið ítrótturin hevur havt seinastu 3 mánaðirnar. Nógv ítróttafeløg hava inntøkur frá størri tiltøkum og kappingum ávís tíðspunkt á árinum, meðan útreiðslurnar eru alt árið. Tí verður mett rættast at hyggja at inntøkumissinum í tíðarskeiðnum, har afturlating av samfelagnum hevur verið galdandi.

ÍSF hevur gjørt yvirlit yvir mistu inntøkurnar seinastu 3 mánaðirnar. Talan er um 9 mió. kr., men 2 mió. kr. av hesum eru sponsorinntøkur, og eru hesar ein leyslig meting. Mælt verður til at veita 75% av 7 mió. kr. til føroyskan ítrótt. Hetta verður 5,25 mió. kr. í eyka stuðli vegna COVID-19. Í eykajáttanini eru játtaðar 2 mió. kr., og seta vit tí fram broytingaruppskot á 3,25 mió. kr.

Stuðul til TROM filmframleiðslu

Vit vilja leggja afturat, at vit hava undir viðgerðini roynt at fáa undirtøku frá samgonguni til at seta neyðuga játtan av til, at framleiðslan av filmsrøðini TROM verður í Føroyum. Neyðugt er við nýggjari eykajáttan til hetta, tí ongin játtan í verandi eykajáttan kann nýtast til júst hesa stuðulsskipanina. Talan er um eina eingangs afturberingarútreiðslu, samsvarandi lógini um afturbering til filmframleiðslu. Hesin stuðul gevur samsvarandi ella størri inntøkur til landið. Talan er um útreiðsluneutrala játtan, tí verður játtan ikki veitt til afturbering, fara samsvarandi virksemin og inntøkur ikki at verða í landinum. Í verandi løtu manglar peningur á hesi játtan, fyri at verkætlanin kann fáa játtan um stuðul. Hetta kann gera, at verkætlanin gleppur av føroyskum hondum, og verður framleidd í øðrum londum í staðin. Tíverri tekur samgongan ikki undir við at veita stuðul til hesa forkunnugu verkætlan, ið kundi skapt størv og virksemin og verið góð marknaðarføring av Føroyum.

COVID-19 kanna øll, ið koma til Føroyar beinanvegin

Landsstýrið hevur avgjørt at lata landamørkini upp mótvegis fleiri londum 15. juni, uttan at krøv verða sett til, at øll, ið koma til Føroyar skulu kannast. Hetta undrar stórliga. Vit sóu, hvussu skjótt trý smittaði við COVID-19 gjørdust til 187. Hetta er tí ein stórir váði fyri okkara samfelag og fólk.

Ætlanin er at broyta hetta 27. juni, og at kanna øll, og tað er gott at landsstýrið hevur broytt meining, men tað undrar, at man bíðar til tá. Vit vilja hava, at øll verða COVID-19 kannaði beinanvegin. Tvey feløg í Føroyum hava víst á, at hetta væl ber til. Ferðafólk kunnu rinda fyri kanningarnar, og eigur hetta tí ikki at verða ein meirkostnaður fyri landið.

Vit halda tað vera átaluvvert, at landsstýrið og samgongan hava slept allari fíggarstýring og tykjast at misbrúka støðuna við koronavirusinum til at trýsta sera prinsippiell lógaruppskot og stórar ófíggaðar meirútreiðslur (sum ikki hava nakað við COVID-19 at gera) ígjøgnum Løgtingið. Av tí, at hjálparpakki 3 er partur av hesi eykajáttan, saman við ávísnum lógujáttanum, taka vit við hesum viðmerkingum og broytingum undir við málinum.

Við hesum viðmerkingum setir hesin minnilutin fram soljóðandi

b r o y t i n g a r u p p s k o t

§ 7 Uttanríkis- og mentamál

B. Játtanir

		Útreiðslur	Inntøkur
7.24.6. Ítróttur			
06. Ítróttasamband Føroya (Stuðulsj.)	J	10.750	-
	EYJ	5.250	-

Viðmerking:

Á § 7 Uttanríkis- og mentamál verður eykajáttanin á høvuðskontu 7.24.6.06 Ítróttasamband Føroya økt úr 2 mió. kr. til 5,25 mió. kr. svarandi til eina øking á 3,25 mió. kr.

Við hesari broyting tekur minnilutin undir við málinum og mælir Løgtinginum til at samtykkja uppskotið.

Ein annar minniluti (Ruth Vang) tekur undir við málinum uttan broytingar og mælir Løgtinginum til at samtykkja uppskotið.

Fíggjarnevndin, 19. juni 2020

Magnus Rasmussen
formaður

Aksel V. Johannesen
næstformaður

Jákup Mikkelsen

Kristin Michelsen

Bill Justinussen

Kristina Háfoss

Ruth Vang